

פתיחה

בסמליה של מעלה

במעלות ובספירות העליונות השתררו אז, כמו תדיר בהזדמנויות דומות, קורת־רוח עוקצנית־חסודה ושמה־לאיד חשאית, המתבטאות בחילופי מבטים בשעת פגישות־עראי, מתחת לעפעפיים מושפלים בדרך־ארץ, ובפה קמוץ־משורבט. שוב מלאה הסאה, שוב דללה כוס־החמלה, והגיעה שעתו של משפט־צדק; ושלא ברצון ולא כפי המתוכנן, ומחמת לחצה של מידת־הדין (אשר אין העולם יכול לכאורה לעמוד בה, כמסתבר, כשם שגם על אושיותיהן הרכות של מידות החמלה והרחמים בלבד לא ניתן לכוננו) ראה הוא את עצמו אנוס, בעצבון מלכות, להתערב ולכונן סדרים, להרוס ולהצמיח, על־מנת שישוב ויעשה את העקוב למישור — כגון בשעה שהיה מביא מבול לארץ, או שהיה ממטיר גופרית־ראש, וים המלח כיסה את ערי־הכיכר החטאות.

אמנם, ויתרון זה לתביעתו של משפט־הצדק לא היה עשוי במידה ובהיקף או בתוקף חרון־האף כמו בעת טיבוע־כל־בשר שנאמר בה, כי ניחמתי כי עשיתים, אף לא כאז שהיו שניים מאתנו אנוסים כמעט לשלם לעיר סדום מס שאין הפה יכול לאומרו, עקב חוש היופי המתועב של תושביה. לאו כל מין־האנוש נדון הפעם להישלח ליוון־מצולה או לאבדון, ואף לא עדה שלימה, אשר השחיתה את דרכה עד שעלתה צעקתה לשמיים, אלא רק פרט בודד מקרב כלל־האדם הוא, אס־כי פרט נאה ונרהב בייחודו, עמוס חיבה יתירה וחשיבות מופלגת, המשמש נושא לתוכניות של תכלית רחוקה, ואותו אָכפו עלינו להקניטנו — בגלל רעיון־רוח שהיה נודע עדימאוד במעלות ובספירות העליונות, וגרם שם לרוגזה מאז ומעולם, — יחד עם הציפייה המוצדקת־למדי, שעוד מעט מעט והרוגזה תהא נחלתו של זה, שהיה מחולל הרעיון המקניט, ומפעילו בעולם, „המלאכים“, זה היה הרעיון, „נבראו בצלמנו ובדמותנו ואינם פריס־זרבים; ואילו החיות פרות־זרבות ולא נבראו בצלם ובדמות. על־כן נעשה אדם בצלמנו, שיהיה צלמו צלם־מלאך ואף־על־פיר־כן יפרה וירבה!“

דברי הבאי ודברים בטלים, יתר על־כן, גם מסולפים; רעות־רוח הרת חרטה ורוגזה! „פריס־זרבים“ אמנם לא היינו, היינו נוטרי האור ומלאכי שרת שקטים עד אחד, והמעשייה בדבר ירדתנו אל בנות האדם אינה אלא רכילות בעלמא, שאין לה על מה לסמוך. אולם, הכול־באשר־לכול, ואם גם יש בו באותו יתרון חייתי, כלומר בכוח ה„פרייה־זרבייה“, משמעויות־לוואי על־חייתיות ומעניינות לרוב, — הרי אנחנו ה„בלתי־פריס־זרבים“, על־כל־פנים לא היינו שותים כמיים

עולה, ועוד יזכה ויראה הזא, עד היכן יגיע עם אותו גזע־מלאכים שלו, בעל
הפרייה־הרבייה: אולי גם עד להכרה, שמוטב היה לו לפולניכול, שיהיה כובש
את יצרו ודואג בתבונה לעתידו החופשי־מציצון, ויסתפק לנצח בקיומו המכובד
כמות־שהוא.

כוח כוליכול והיעדר הגבלה במחשבה, בהמצאה, ובבריאה על־פי הדיבור
„יהי“, היו כמסתבר כרוכים בסכנות. — גם חוכמת־אָל לא היתה עשויה להתמודד
עמם בהצלחה שלימה ולהקדים רפואה למשוגות ולמעשים מיותרים־לגמרי לרגל
השימוש במידות מוחלטות אלה. מחמת יצר־מעש לשמו, מחמת הצורך הפנימי
בביצוע והדחיפה שבבחינת „אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך“ ו„אחרי המלאכים
והחיות עוד גם חיי־המלאך“, הסתבך הוא במעשה של חוסר־חוכמה, ברא
לעצמו את המפוקפק מלכתחילה ואת המביך — ולא די לו בכך, אלא דווקא
בגלל אשר היתה זו בריית־כשל לכל הדיעות, עוד היה כרוך אחריה בדביקות
יתירה, בשרירות־דעתו הנאדרת־בכבוד ושיווה לה חשיבות־ערך שהיה בה משום
עלבון לכל דרי־מעלה.

וכלום רק מדעתו ועל־דעת־עצמו המציא הוא יצור בלתי־נעים זה? בחוגים
ובמעמדות העליונים התהלכו השערות, המבטלות אפשרות של עצמאות כזו
כלאחרי־ד ובסתר־היד — השערות, אשר אס־אמנם לא ניתן להוכיח את אמיתותן,
מכל־מקום מסתמכות היו כהלכה על הסברה האומרת, שכל הדבר הזה לא נעשה
אלא ביוזמתו של סמאל הגדול, שבעת־היא — לפני מפלתו המזהירה — היה
עוד מקורב קירבה יתירה אל כיסא־הכבוד. השאת־לחש זו היתה לפי טיבו מכול
וכול — משמע, מדוע? יצ־כי מטרתו היתה להגשים את רעיונו המקורי ביותר:
את הרע, אשר איש מלבדו לא טיפחו ולא ידעו, ולנוטעו בעולם; ועוד זאת,
שהעשרת אוצר־העולם על־ידי תוספת הרע לא ניתנה לביצוע בשום דרך אחרת,
אלא דווקא על־ידי בריאת האדם. בקרב חיות הפרייה־ורבייה לא היה מקום לדבר
על הרע, פרי המצאתו הגדולה של סמאל; ואצלנו, אצל צלמי־אָל משוללי־
הפריון, לא־כל־שכן! בשביל שתופיע בעולם מידה זו, היה צורך בדיוק באותו
יצור דווקא, שסמאל הציע לחוללו, כפי כל הסימנים: צלם דמות־אָל שהיה כמר
כן בעל פרייה־ורבייה, כלומר, אדם.

ועם זאת אין אנו צריכים להניח דווקא שהוא הערים על הבורא הפוליכול,
וסברה היא, שסמאל, ברוחב דעתו הנודע, לא זו בלבד שלא הסתיר את התוצאה
הצפויה מן הברייה המוצעת, משמע את התהוות הרע, אלא אדרבה, הביע אותה
בסערה ובדיבור מפורש (דהיינו, כל זה לפי השערת החוגים הללו). — והצביע
על גידול ניכר בחיוניות צביונו של הבורא, עקב החידוש: נית־נא את דעתנו
על גילוי מידות החסד והרחמים, על עשיית הדין והצדק, על הופעת הזכות והחטא,
השכר והעונש — או, מוטב, נחשוב בפשטות על התהוותו של הטוב, הכרוך
בהתהוותו של הרע; שהרי למעשה הוכרח הראשון להמתין בחיק־האפשרויות
עד בוא ניגודו ורק בעקבות ניגודו ניתן לו קיום של מציאות, כשם שהבריאה
בדרך־כלל מושתתת בעיקרה על ההבדל, וכן התחילה מיד להבדיל בין האור

ובין החושך, ולפיכך פעל הפוליכול באורח הגיוני לגמרי בשעה שהסיק את המסקנה הנכונה והוסיף על ההבדלה החיצונית לכאורה גם את מוסדי עולם המוסר.

במעלות ובספירות רונחת היתה הדיעה, כי בטענות אלה השתמש סמאל הגדול בשעה שפצה פיו בלשון חנופה וטען לפני כיסא-הכבוד את אשר טען, וכי בהן הצליח לקנות את לב הבורא לעצותיו, — לאותן עצות ערמומיות באמת, ערמומיות עד לגיחוך, ולא רחוקות מטבעה של רשת מזורה, על-אף גילוי-הלב הפראי שבהן, שלכאורה לא נועד אלא לשמש כסות לתוך-ומרמה ולזדון, שאליהם התייחסו אפילו בפמליה של מעלה בשמץ של אהדה. הזדון הסמאלי היה עשוי לפי מתכונת זו: אכן, כל החי שהתברך בכוח הפרייה-ורבייה, לא נברא בצלם דמות-אלוהים; אולם גם אנו, מלאכיה-השרת שדיוקן-אל דיוקננו, אם נדקדק בדבר, נמצא, שלא כך נבראנו, שהרי חסרים אנו ברוך-השם כל מידת פרוץ לחלוטין. הסגולות השונות שנתחלקו ביננו ובין כל החי, כלומר האלוהיות והפריון, לכתחילה מאוחדות היו בבורא עצמו; ובצלמור-בדמותו ממש לא היה עשוי להיברא שום נברא, אלא זה, שסמאל הציע לבוראו, ורק בו ישוב ויקום אותו איחוד. אבל יחד עם היצור החדש, דהיינו, עם האדם, בא גם הרע לעולם.

כלום אין זו מהתלה המעוררת גיחוך? דווקא היצור, שהוא — אם תרצו — קרוב ביותר אל היוצר, הביא עמו את הרע. אלוהים ברא בכך, בעצת סמאל, אספקלריה שלא ידעה חונף כלל ועיקר; זה הוא אף נכון היה, ברוגזו ובמבוכתו, לנפצה לרסיסים, אם-כי לא ביצע רצונו עד תכלית, — אולי משום שלא מצא עוז ברוחו לגזור כיליון על יצור כפיו, ומשום שדבק היה בפגום יותר מאשר במושלם; ואולי גם משום שלא אבה להודות, שייתכן ויהיה היצור שנוצר בצלם דמותו — מעוות אשר לא יוכל לתקן; ולבסוף אולי, מפני שיפה שימושה של אספקלריה כאמצעי להכרת עצמו ומפני שעתידיה היתה להופיע, בדמותו של אחד הנקרא אבירם או אברהם, תודעתו של אותו יצור דר-משמעי: האמצעי בידי אלוהים להכרת עצמו.

ובכן, היה האדם זרע סקרנותו של אלוהים שביקש לדעת את עצמו, — וסמאל בפיסקחותו הניח שתכונה זו קיימת בו, ואותה הוא ניצל על-ידי מתן העצת הידועה, רוגז ומבוכה, הללו היו התוצאות ההכרחיות והמתמידות; בייחוד באותם מקרים, שלא היו כלל נדירים, כשהרע היה מצוייד בשכל נרהב ובפילפול חריף, כגון במקרהו של קין, יוסד רצח-האחים, אשר שיחתו עם הבורא לאחר מעשהו, נודעת היתה בחוגים בדיק מפורט למדי, ואף שוקדים היו להפיצה, "הוא" לא הצליח דווקא לנחול כבוד רב מאת בן-חוה בשעה ששאל: "מה עשית? קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך". שכן החזיר לו קין: "אמנם, הכה היכיתי את אחי ומת, ודי תוגיין ועצב. אבל מי ברא אותי כפי שהנני, יצור קנאות עז כל-כך, עד שיש ויתעוותו פניי, ושוב לא אדע מה אני עושה? ואתה, האם לא אגל-קנא אתה, והאם לא בצלם-דמותך בראת אותי? ומי גטע בי את היצר-הרע, שהביאני עד המעשה, אשר אמנם

עשיתי, ולא אכחישנו? ואתה, האומר, שמקומו של עולם אתה, הסובל את העולם כולו, איך לא תרצה לשאת ולסבול את עוננו? — טענה לא רעה כלל. ממש כאילו היה קין מקדים ונוטל עצה מפי סמאל; אלא מסתבר אולי, שאותו ברנש ערמומי ומהיר חימה לא הזדקק לו כלל. — על טענתו קשה היה להשיב, ולא נותרה ברירה, אלא או ריצוץ גולגולתו או צחוק מחמת רוגזו. „רוץ ו” נאמר לו. „פזר רגליך! נעֹנֵד תהיה, אבל אשים לך אות למען דעת, כי לי אתה, ולבלתי הפות אותך כל מוצאך.” הקיצור, קין נדון לפני משורת־הדין, ואף למעלה מזה, הודות להגיון שבדבריו; ולא היה כלל מקום לדבר על עונש. אפילו נעֹנֵד לא נעשה ברצינות, שהרי יצא קין מלפני אדוני וישב בארץ נוד, קדמת עדן, והוליד בנים בשלווה גמורה, ולכך גם זקוק היה העולם בדחיפות רבה.

פעמים אחרות, כנודע, הוטלו עונשים, ונעשו שפטים איומים מחמת העיזבון המלכותי על גילוי תורפתו בידי היצור „הדומה־ביותר” — כשם שניתן לעיתים גם שכר, שכר איום, רוצה־לומר: שכר מופרז, פרוע, ומשולח־רסן — נזכר־נא למשל את חנוך ואת השכר שנפל בחלקו של הבחור הלז במידה אשר לא־תיאמן — ובסתר־כנפיים אפשר לומר: במידה חסרת־אחריות. בחוגים התהלכה הדיעה, — שבוטאה כמסתבר רק בזהירות הגדולה ביותר, — שלא הכול מתנהל שם למטה בכשרות מבחינת שכר־ועונש, משמע, העולם המוסרי שנוסד בעצת סמאל אינו מודרך בכובד־הראש הרצוי. כפשע בין דיעה זו ואולי אף לא כפשע, ובין ההשקפה שעלולה היתה להישמע בחוגים: שכוונתו של סמאל בעולם המוסרי רצינית הרבה יותר מכוונתו „שלו”.

אי־אפשר היה להסתיר, אף־על־פי שמן־הדין היה להסתיר ולכסות, את העובדה, שמתן־השכר מפעם לפעם, כשם שהיה במקרים מסויימים מופרז בלי שום מידה ויחס, כן שימש ככסות וכאמתלה למתנות ברכה, שלאמיתר־שלב־דבר הן מסתברות אך כסימנים של חיבה יתירה והעדפה, שאין להן לכאורה קשר כמעט עם עולם המוסר.

והעונשים? — פה למשל, בארץ מצרים, הוטל עונש ויושרו ההדורים, — ככל־הנראה בל־ירצון ובעיזבון, וככל הנראה למען כבוד עולם־המוסר. הנה אחת, ילד־שעשועים, רב־רהבים, בעל־חלומות, זירעון מזרעו של זה שהגיע לידי מחשבה, שמשמש הוא אמצעי להכרה עצמית, בא אל הבור, אל הסוהר והצינוק, כבר בפעם השנית, לפי שכסילותו פרצה פרץ על פרץ, והוא הניח לאהבה שתפרוץ פרץ על כל פרץ ותשגשג כצמח בר ממעל לראשו כשם שעשתה לפניו השנאה; והדבר היה נעים למראה, אבל כלום לא השלינו את עצמנו, אנחנו, בני הפמליה, בשעה שמצאנו סיפוק בצורה זו של „מטר גופרית־ואש”?

ביננו לבין עצמנו: אנו לא הנחנו לו שיוליך אותנו שולל, לכאורה; אף לא רגע אחד. ידענו בדיוק, או על־כל־פנים שיערנו השערה, הקרובה למידת הביטחון, כי כאן אך משחקים לפנינו את מידת־הדין למען כבוד מלכות־הדין, אבל בעונש, שהוא אחד מיסודותיו של עולם־המוסר, בעונש גופו אין הוא משתמש אלא בשביל לפתוח באמצעותו מבוי סתום, אשר רק מוצא תת־קרקעי

מוליך ממנו אל האור; וכי, במחילה מכבודו, העונש אינו משמש בידו אלא אמצעי להגבהה ולהעדפה נוספת. בשעה שחולפים אנו ביעף זה ליד זה, וקרני אור עפעפינו מושפלות בעוד שפיותינו הקטנים נמתחים למטה דרך רמו רב משמעות, הרי שלדבר הזה אנו מתכוונים. העונש בחזקת כוח מניע לגדולה גדולה יותר! — בדיתת העליון בעליונים הטילה אור לאחור, — גם על העבירות ומעשי הרהבים, ש"אילצו" אותו להעניש ושימשו סיבה לעונש, — אור, שלא היה דווקא מיסודו של העולם המוסרי; שכן גם העבירות ומעשי-הרהבים, שניטעו בלבבו, האלוהים יודע, על-ידי מי, כבר מתחילתם לא נראו אלא כלי-שימוש ומכשירים להגבהה חדשה, בלתי-מרוסנת.

חוגי הפמליה — דומה להם שבקיאים הם למדי באותן תחבולות מומחיות, הודות לשותפותם — אם-אף שותפות מוגבלת — בחוכמתו של מי שאיך-נסתר מנגד-עיניו, שכמובן אפשר להשתמש בה רק בזהירות, ומתוך התכחשות עצמית והתחפשות. בקול מומעך עד מאוד אפשר וגם צריך להוסיף, כי דומה להם, שידעו עוד יותר — על דברים, צעדים, פעולות, כוונות, קנוניות, סודות בעלי היקף נרחב, אשר שוגים היינו אילו ביטלנו אותם כלהג הצרוני, ואשר הזכרתם מחייבת כמובן הימנעות מכל הרמת-קול, וכמעט שלא היה מקום אפילו ללחישה, ומותרות היו רק ההיוועצות ומסירת-הדברים שכמוהן כשתיקה: גיד-שפתיים קל, עיווי הפה בזדון-לא-קול.

ומה טיבם של הדברים, השמועות, התוכניות הללו?

הם נסבו על אותו שימוש משונה במתן השכר והעונש, שמסתמא אין לבקר אותה, אך אפשר לצינו כשימוש מתמיה, — הם היו קשורים בכל סבך שיטת ההעדפה, החיבה היתירה, הבחירה, החותרת תחת אושיות העולם המוסרי, שהוא פועל-יוצא מבריאת הרע, ובכך גם מבריאת הטוב, הקיצור — מיצירת האדם. להלן היו קשורים בשמועה הרונחת, שאמיתותה לא הוכחה אמנם כל צורכה, אבל יש לה על מה לסמוך, אף-על-פי שאין מבטאים אותה אלא בשפתיים המרחשות אך בריפרוף: כי יוזמתו או לחישת שידולו של סמאל, שהביאה לידי בריאת היצור, "הדומה", כלומר האדם, לא היתה האחרונה בטובות שהעניק לכיסא-הכבוד; וכי היחסים בין העליון ובין המגורש לא נתבטלו לגמרי, או אולי חזרו והתחדשו באחד הימים — לא נודע, איך, לא נודע, האם נערך מאחורי גבה של הפמליה מסע אל יוון-המצולה על-מנת שיתכונן שם ויעוד לשם חילופי רעיונות, או אם מצא המנודה עצמו שעת-כושר, ואולי אף כמה פעמים, לצאת ממקום גלותו ולדבר לפני כיסא-הכבוד.

על-כליפנים ניתנה לו ההזדמנות להשלים ולהמשיך על-ידי עצה חדשה את פעולתו השנונה, הראשונה, שכל חשבונותיה מכוונים היו אל גילוי התורפה; אולם גם הפעם, ככל-הנראה בדיוק כמו בראשונה, כוונתו היתה רק לשובב וללבות תשוקות ורעיונות הנמצאים כבר בעין, בחזקת זרעים המהססים בנביטתם, ואינם זקוקים אלא לתמיכה קלה בדברים המתיישבים על הלב.

כדי שבין כהלכה, מה מתרחש ומתקדם כאן, חייבים אנו לזכור ידיעות

ותאריכים מסויימים מתוך. הנסיבות המוקדמות והמבואות המשתייכים למהלכו של סיפור זה. מרמזים אנו בעיקר אל „רומן הנשמה“ שנמסר במקומו בלשון קצרה ובאוצר-המלים שעמד לרשותנו: הוא הרומן העוסק בנשמת-האדם הקדמונית, שהיא מן העקרונות שנוסדו מבראשית, ממש כחומר ההיולי, אשר „כשלונה בחטא“ יצר את היסוד והתנאי המוקדם לכל אירוע בן-סיפור. ודאי שאפשר לננות את הדבר בשם יצירה; הן התגשמות החטא היא בכך, שהנשמה, מחמת אינו חושנות תוגיזנית, המפתיעה והמרעשה אותנו כשהיא מופיעה בעיקרון קדמון כזה, השייך אל עולמם של דרי-מעלה, — ובכך, הנשמה נכנעה לפני תשוקתה לתדור באהבה אל תוך החומר חדל-הצורה, השומר בדביקות מרובה על חדלון-צורתו, לחדור, כדי להפיק ממנו צורות, שבהן תוכל למצוא ציגונים גופניים. וכלום לא העליון היה זה שהחיש לה עזרה בנפתולי אהבתה שהיו למעלה מכוחותיה, עלידי שברא את עולם-האירועים בן-הסיפור, את עולם הצורות והמוות? הוא עשה זאת באהדתו לבת-לווייתו התועה במצוקתה, — ובהבנה, שממנה אפשר להסיק, שקיימת היתה בינה לכינו קירבה של מערך רגש — ובמקום שאפשר להסיק, חייבים להסיק, אף אם תהיה המחשבה נועזת ככל-אשר תהיה ואפילו עד כדי תילול-השם, שהרי בתעייה בדרך עקלקלות מדובר כאן.

האפשר להסמיך „אלי“ את רעיון התעייה? התשובה לשאלה כעין זו יכולה להיות רק „לא ולא, באלף רבתי!“ — ואילו נשאלו כל מקהלות הפמליה, כולן היו משיבות כך פה אחד — מסתבר, אגב מתיחת קצות פיותיהם הקטנים כלפי מטה בינם לבין עצמם. פוזיזים ומגזימים היינו בלי ספק לוא פירשנו מיד את הסיוע האוהד הניתן לדרך התעייה במידת הרחמים-והיצירה — כסימן של תעייה. גמהרים היינו במשפטנו, יען-כי עלידי יצירת עולם החיים-והמוות הסופי של הצורות עוד לא הוטל כל פגם, או אולי רק פגם כל-שהוא — באדרת-כבודו, ברוחניותו, בתפארתו ובנצחיותו של האל הקיים בטרם-עולם ומחורף-לעולם, ולפיכך עד כאן אין לדבר בכובד-ראש על תעייה במלוא מובן המלה. שונה היה הדבר ברעיונות, בתוכניות, ברצונות, התלויים ועומדים עכשיו, כפי שאפשר אך לשער, ששימשו נושא לשיחה סודית בינו ובין סמאל, אשר בה היה זה ודאי מעמיד פנים כמגיש לכיסא-הכבוד מחשבה חדשה בתכלית, בעוד שהיטיב ידע, כפי שניתן לנחש, שהוא עצמו מטפח היה פחות או יותר, ובמסתרים, אותה מחשבה גופה. ככל-הנראה היה חשבוננו מיוסד על כלליותו של המשגה, שלפני דין הוא, שמחשבה העולה על דעתם של שניים, מחשבה טובה היא.

אין טעם להצפין עוד את הדבר בכנף מעילנו ולהשיח בו במורך סחור סחור. ההצעה שהציע סמאל הגדול — ידו האחת על סנטרו וידו השנייה מושטת כלפי כיסא הכבוד כמדגיש את סיוע נאומו — היתה: התלבשותו של העליון בלבוש גשמי, בדמותו של עם-סגולה שאינו נמצא עדיין, אלא יש לצור צורתו לפי דוגמת שאר אלהויות אדירות-כוח-קסמים גשמיות-משופעות-חיים אשר לגויי הארץ ושבטיות. לא במקרה נפלה כאן המלה „משופעות-חיים“, כי נימוקו העיקרי של

יוון-המצולה היה, בדיוק כגון בעת הצעתו לברוא את האדם: באם יקבל האל הרוחני שמחוץ לעולם וממעל לעולם את העצה, או אז יפיק מכך תוספת חיוניות — ואף באורח הרבה יותר נמרץ, משמע, הרבה יותר גשמי. נאמר כאן: גימוקו העיקרי; כי עוד כמה וכמה נימוקים היו בפיו של יוון-המצולה, אותו פיקח — ובמידה של צדק הנית, כי כל הנימוקים כבר פעלו בין כה ובין כה במקום שהשמיע אותם, ואין הם צריכים איפוא אלא תוספת ליבוי.

תחום הרגש שאליו הופנו היה תחומה של שאיפת-הכבוד, — וזו, בעל כורחה שאיפה אל ההשפלה היא, שאיפה-לכבוד המכוונת כלפי מטה; כי במדור העליון לא תיתכן כל שאיפת כבוד כלפי מעלה, ואין עוד מקום אלא לשאיפה כלפי מטה: היא השאיפה אל כבוד ההשתוות והרצון להיות-כמרה-אחרים-כולם, שאיפה אל הכבוד שבוויתור על מעמד היוצא-מן-הכלל. על נקלה ניצל פה יוון-המצולה הרגשה מסויימת של טעם תפל, שמקורה בהווייה מופשטת ובכלליות מכלימה, שמוכרחה היתה להידבק באלוהי-העולם הרוחני-העל-עולמי בשעה שהוא משווה את מידותיו אל החושניות המגית החופפת באורח בלתי-נמנע על אלוהי העמים והשבטים; היא ההרגשה העשויה לעורר את שאיפת הכבוד להשפלה ולהגבלה עזה, לתבלין חושניים יותר בעיצוב צורת חייו. להמיר את השגב בעל עסיס-החיים הדליל במקצת אשר בתוקף הרוחני הכללי, ולקבל תחתיו קיום גשמי שטיבו טיב-בשרי דם, בחזקת גוף-עם אלוהי, ולהיות כאחד האלים האחרים: זה היה תוכן ההרהורים הנסתרים העליונים-בעליונים, וזה תוכן שיקול-הדעת ההססני, אשר סמאל הושיט לקראתו יד מסייעת בעצתו הערמומית — לשם הבנת פיתוי זה והתגובה הנתרנית עליה, כלום אין אנו רשאים ללמוד גזירה שווה מן רומן הנשמה והרפתקת האהבה שלה עם החומר, מן „החושנות של מרה שחורה“ המשדלה לכך, הקיצור ללמוד מן החטא הקדמון? לאמיתו של דבר אין כאן כלל מקום למלאכת היגיון: ההקבלה ממש נדחקת אל תודעתנו, בייחוד אם נזכור את הסיוע שמתוך השיתוף-בצער היוצרני, שניתן בשעתו לנשמה התועה עקלקלות, שמתוכו שאב סמאל הגדול כלי ספק את אומץ-רוחו למתן עצתו.

הזדון והחפץ הלוהט לכוונן מבוכות היו כמובן משמעותה הפנימית-שבפנימית של עצה זו; כי הן האדם גופו ובדרך-כלל וכשהוא לעצמו היה כבר מקור למבוכות בלתי פוסקות בשביל הבורא, על-אחת-כמה הוכרחה מהומת הלב להגיע אל שיאה על-ידי איחוד-רבבשר עם שבט-אדם מסויים, על-ידי מין הווייה חיונית-יותר, שמגמתה — הווייה ביאולוגית. היטיב היטיב ידע יוון-המצולה, כי העסק הלו, שאיפת הכבוד כלפי מטה, הניסיון להיות כאלים אחרים, רוצה לומר, אלוהי-שבט וגוף-עם, משמע, צירופם של אלוהי-עולם ועם-שבט, לא יוכל להצמיח טובה — או שיוכל להגיע אל תכלית רצויה רק לאחר מהלך רב בדרכים נפתלות, אחרי רוב מבוכות, אכזבות ומרירות. עד מאוד היטיב לדעת הוא את אשר ידע מראש בלי ספק גם מקבל-העצה עצמו, שלאחר אפיזודה הרפתקנית של חיוניות ביאולוגית בחזקת גוף-שבט, לאחר קיום אלוהי שבע צינגים מפוקפקים אם-כי משופצים, שיהיה ספוג ארציות ושרוי בהויית מערך-חייו של גוף-עם, ומטופח

ומטופל ומשולח ומשומר על ידי תחבולות מעשי־קסמים, יבוא בהכרח תור התשור־
בה בחרטה וחשוב־הנפש, הויתור על הגבלה דינמית זו, תור תשובתו־בתנופה של
עולם־האצילות אל עולם־האצילות, תור חידוש תפישתו של השלטון הכולל ותוקף־
הרוח הכולל. אולם המחשבה שהגה רק סמאל בלבב, והוא בל בדי, היתה זו:
שאפילו תשובה־חזרה זו השקולה כנגד מפנה בעולם, עדיין תהיה מלווה מידה
של כלימה, העשויה לשמח את הזדון הקדמוני.

כי במקרה או גם לא בדרך המקרה היה השבט שנבחר והוכשר לשם הגשמה
כזאת, בעל צביון, שבגללו לא די שהפסיד אלוהי העולם, באשר נעשה גופו
ואלוהו, את יתרון שררתו על שאר אלוהי עמי הארץ ונעשה שווה בין שווים,
אלא אף הגיע למדרגה נמוכה ממדרגתם מבחינת השלטון והכבוד, — ועל כך
יגיל וישמח יוון המצולה. ומאידך גיסא היתה כל אותה פרשה: המחילה על
מעמדו וירידתו לדרגת אלוהי־עם, — דהיינו כל אותה מסה בתחום חיי התענוגות
הביאולוגיים, — מתנהלת מלכתחילה כנגד מיטב דעתו ועומק תבונתו של השבט
הנבחר עצמו; ולא בלי סיוע רוחני פעיל מצדו התחוללו אחרי־כך חשוב־הנפש
התשובה וחידוש השררה על כל אלוהי העולם הזה. והוא הדבר שגירה את זדונו
של סמאל. למלא תפקיד של גוף־אלוהים למען אותו שבט משונה, לא היה, מצד
אחד, תענוג רב במיוחד; ובקרב שאר אלוהי העמים אי־אפשר היה, כדאמרי
אינשי, לנחול בכך מעמד של כיבודים. בלתי נמנע הוא, שיידחק אל כזה לקרן
זווית. אולם לעומת־זה, ובקשר לכך, היתה סגולתו הכללית של יצור־האדם, לשמש
מכשיר להכרתו העצמית של האלוהים, מתגבשת במיוחד באותו שבט. הנטייה
לעמול בדאגה מציקה למען גילוי טבעו של האלוהים היתה טבועה בו מבט־
זמלידה; מראשית היותו פעל בו זרע של בינה לראות את תוך־עולמיותו,
כלליותו ורוחניותו של הבורא, משמע, להכיר את העובדה, שהוא מקומו של עולם
ואין העולם מקומו (בדומה למספר, שהוא מקומו של הסיפור, אבל אין הסיפור
מקומו, ובגלל זה ניתנת לו האפשרות להרצות את הקורות) — זרע שיש בו כושר
התפתחות, שנועד לצמיחה, עד שיגיע, תוך־כדי מאמצים גדולים, לידי ידיעה
מלאה בטבעו האמיתי של האלוהים. המותר להניח, ש„הבחירה“ נעשתה דווקא
משום כך, משום שתוצאת ההרפתקה הביאולוגית ידועה היתה למקבל העצה ממש
כפי שהיתה ידועה ליועץ השנון, כלומר ש„הוא“ ברא לעצמו מדעת את התופעות
המכוננות כלימה ומוסר־השכל?

ייתכן שחייבים אנו להגיע לידי הנחה כזאת.

אך בעיני סמאל — השנינה שבמהלך הדברים היתה זו: שהשבט הנבחר
העמיק לדעת מלכתחילה כביכול, וכגון ידיעת־סתר שבחזקת עובר־הידיעה, יותר
משידע אלוהי־העם, והקדיש את כל כוחות תבונתו המתבגרת לכך, שיחליף אותו
ויסייע בידו לשוב ממצבו הבלתי־יאות אל תחום עולם־האצילות, בעל התוקף
הכללי־הרוחני; — ועם זאת מודיע לנו יוון־המצולה, אלא שאמיתות עדותו לא
הוכחה מעולם, כי הדרך חזרה מתחום התטא אל מעמד הכבוד שבובלו לא היתה

כלל אפשרית בלי תמיכה אנושית מאומצת זו, וכי הוא, באמצעים שלו עצמו, לעולם לא היה מוצא אותה.

כוחם של חוגי הפמליה בראיית־הנולד לא הגיע עד למרחקים כאלה; רק עד הלחישות בדבר פגישות־סתר עם סמאל ובדבר הנושא שעליו המתיקו סוד הגיע. וזה הספיק רק להחריף את מורת־הרוח על היצור „הדומה ביותר” בדרך־כלל ולהביאה לידי ריגוז־יתר נגד שבט־הבחירה העומד בעצם עיצוב דמותו — והספיק לעורר שמחה־לאיד זהירה בשעת „המבול” הקטן ומטר „הגופרית”, שאנוס היה הוא בעצבונו לגזור על נצר אחד מן השבט הזה, נצר בעל ייעודים רחוקים — מתוך כוונה אשר לא הצליח להעלימה כהלכה: להפוך את העונש לאמצעי. כל זה התבטא במתיחת הפיות הקטנים כלפי מטה ובתנועת־ראש אשר כמעט שאי־אפשר היה להרגיש בה, בשעה שרמוז משוררי המקהלות באזנם כלפי מטה. אל מקום שהיה הנצר, זרועותיו אסורות על גבו, מובל על ארבת מפרשים־ומשוטים על־פני מימי מצרים אל בית האסורים.